

circumvallatus hæc dicat, « Exurge, Domine, salvum me » fac, Deus meus? » hoc est, Fac me exurgere. « Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa¹: » recte in prædestinatione dicitur de diabolo et angelis ejus: qui non solum in totum Christi corpus, sed etiam in singulos quosque privatim sæviunt. « Dentes peccatorum » contrivisti. » Habet unusquisque maledicentes sibi: habet etiam vitiorum auctores conantes eum a Christi corpore præcidere. Sed « Domini est salus. » Cavenda superbia est, et dicendum; « Adhæsit anima mea post te². » « Et super populum tuum benedictio tua³: » hoc est super unumquemque nostrum.

ENARRATIO

IN PSALMUM IV.

In finem, Psalmus Canticum David⁴.

I. « FINIS Legis Christus⁵ ad justitiam omni credenti⁶. » Hic enim finis perfectionem significat, non consumptionem. Utrum autem omne Canticum Psalmus sit, an potius omnis Psalmus Canticum: an sint quædam Cantica quæ non possint dici Psalmi, et quidam Psalmi qui non possint dici Cantica, quæri potest. Sed animadvertendæ Scripturæ sunt, ne forte Canticum lætitiæ indicet. Psalmi autem dicuntur, qui cantantur ad psalterium: quo usum esse David prophetam, in magno mysterio prodit historia⁷. De qua re non est hic disserendi locus: quia diuturnam

¹ Psal. III, 8. — ² Id. LXII, 9. — ³ Id. III, 9. — ⁴ Id. IV, 1. — ⁵ Vide D. Guillon, tom. XXI, p. 403-404. — ⁶ Rom. X, 4. — ⁷ I Par. XIII, 8, et XVI, 5.

inquisitionem et longam disputationem desiderat. Nunc interim aut verba Dominici hominis post resurrectionem expectare debemus, aut hominis in Ecclesia credentis et sperantis in eum.

II. « Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ » meæ¹. » Cum invocarem, exaudivit me Deus, inquit, a quo est justitia mea. « In tribulatione dilatasti mihi². » Ab angustiis tristitiæ, in latitudinem gaudiorum me duxisti; tribulatio enim et angustia in omnem animam hominis operantis malum³. Qui autem dicit: « Gaudemus in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam » operatur; » usque ad illud ubi ait: « Quoniam charitas » Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, » qui datus est nobis⁴: » non habet cordis angustias, quamvis extrinsecus a persequentibus ingerantur. Mutatio autem personæ, quod a tertia, ubi ait, « Exaudivit, » statim transit ad secundam, ubi ait, « Dilatasti mihi, » si non varietatis ac suavitatis causa facta est, mirum cur primum tanquam indicare voluit hominibus exauditum se esse, et postea compellere exauditorem suum. Nisi forte cum indicasset quemadmodum exauditus sit in ipsa dilatatione cordis, maluit cum Deo loqui: ut etiam hoc modo ostenderet quid sit corde dilatari, id est, jam cordi habere infusum Deum, cum quo intrinsecus colloquatur. Quod in persona ejus, qui credens in Christum illuminatus est, recte accipitur: in ipsius autem Dominici hominis, quem suscepit Dei Sapientia; non video quemadmodum hoc possit congruere; non enim ab ea aliquando desertus est. Sed quemadmodum ipsa ejus deprecatio, nostræ potius infirmitatis indicium est; sic etiam de ista repentina dilatatione cordis potest idem Dominus pro fidelibus suis loqui, quorum personam sibi imposuit etiam cum ait:

¹ Psal. IV, 2. — ² Ibid. — ³ Rom. II, 9. — ⁴ Id. V, 3-5.

« Esurivi, et non cibastis me; sitivi, et potum non distis mihi¹, » et cætera. Quare hic quoque potest dicere, « Dilatasti mihi, » pro uno ex minimis suis colloquente cum Deo, cujus charitatem diffusam habet in corde per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. « Miserere mei, et » exaudi orationem meam². » Cur iterum rogat, cum jam se exauditum et dilatatum indicaverit? An propter nos, de quibus dicitur: « Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus³: » aut in illo qui credidit perficiatur quod inchoatum est?

III. « Filii hominum usquequo graves corde⁴. » Saltem usque in adventum, inquit, Filii Dei vester error duraverit: quid ergo ultra graves corde estis? Quando habituri finem fallaciarum, si veritate præsentem non habetis? « Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium⁵? » Ut quid vultis beati esse de infimis? Sola veritas facit beatos, ex qua vera sunt omnia. « Nam vanitas est vanitatum, et omnia vanitas. Quæ abundantia homini in » omni labore suo, quo ipse laborat sub sole⁶? » Ut quid ergo temporalium rerum amore detinemini. Ut quid tanquam prima, extrema sectamini, quod est vanitas et mendacium? Cupitis enim permanere vobiscum, quæ omnia transeunt tanquam umbra.

IV. « Et scitote quoniam admirabilem fecit Dominus » Sanctum suum⁷. » Quem, nisi eum quem suscitavit ab inferis, et in cælo ad dexteram collocavit? Increpatur ergo genus humanum, ut ad eum se tandem ab hujus mundi amore convertat. Sed si quem movet conjunctio superaddita, quod ait: « Et scitote, » facile est ut in Scripturis animadvertat hujus locutionis genus familiare esse illi linguæ, qua Prophetæ locuti sunt. Nam sæpe invenis ita

¹ Matth. xxv, 35. — ² Psal. iv, 2. — ³ Rom. viii, 25. — ⁴ Psal. iv, 3. — ⁵ Ibid. — ⁶ Eccli. i, 2, 4. — ⁷ Psal. iv, 4.

coeptum, Et dixit Dominus ad illum: « Et factum est verbum Domini ad illum¹. » Quæ junctura conjunctionis, cum sententia non præcesserit, cui sequens annectatur, mirabiliter fortassis insinuat, prolationem veritatis in voce cum ea visione, quæ fit in corde, esse conjunctam. Quamquam hic dici possit, quod superior sententia, « Ut quid » diligitis vanitatem, et quæritis mendacium, » ita posita est, ac si diceretur: Nolite diligere vanitatem, et quærere mendacium. Quo ita posito, rectissima locutione sequitur, « Et scitote quoniam admirabilem fecit Dominus Sanctum » suum. » Sed interpositum « Diapsalma, » vetat istam cum superiore conjungi. Sive enim hebræum verbum sit, sicut quidam volunt, quo significatur Fiat: sive græcum, quo significatur intervallum psallendi; ut Psalma sit quod psallitur, Diapsalma vero interpositum in psallendo silentium: ut quemadmodum Sympsalma dicitur vocum copulatio in cantando, ita Diapsalma disjunctio earum, ubi quædam requies disjunctæ continuationis ostenditur: sive ergo illud, sive hoc, sive aliud aliquid sit, certe illud probabile est, non recte continuari et conjungi sensum, ubi Diapsalma interponitur.

V. « Dominus exaudiet me, dum clamavero ad eum². » Hic nos admoneri credo, ut magna intentione cordis, id est, interno et incorporeo clamore auxilium imploremus Dei. Quoniam sicut gratulandum est de illuminatione in hac vita, ita orandum pro requie post hanc vitam. Quapropter aut ex persona fidelis evangelizantis, aut ex ipsius Domini, sic accipiendum est, ac si dictum sit: « Dominus exaudiet vos, dum clamaveritis ad eum. »

VI. « Irascimini, et nolite peccare³. » Occurrebat enim, Quis est dignus exaudiri, aut quomodo non frustra clamat peccator ad Dominum? Ergo, « Irascimini, inquit, et no-

¹ Ezech. i, 3. — ² Psal. iv, 4. — ³ Ibid. 5.

» lite peccare. » Quod duobus modis intelligi potest : aut :
 « Etiam si irascimini, nolite peccare, » id est, Etiam si
 surgit motus animi, qui jam propter pœnam peccati non
 est in potestate, saltem ei non consentiat ratio et mens,
 quæ intus regenerata est secundum Deum, ut mente ser-
 viamus legi Dei, si adhuc carne servimus peccati¹ : aut,
 Agite pœnitentiam, id est, irascimini vobis ipsis de præ-
 teritis peccatis, et ulterius peccare desinite. « Quæ dicitis
 » in cordibus vestris : » subauditur, dicite : ut sit plena
 sententia, Quæ dicitis in cordibus vestris dicite, id est,
 nolite esse populus de quo dictum est : « Labiis me ho-
 » norant, cor autem eorum longe est a me². In cubilibus
 » vestris compungimini³. » Hoc est quod jam dictum est,
 « In cordibus. » Hæc enim sunt cubilia, de quibus et
 Dominus monet, ut intus oremus clausis ostiis⁴. « Com-
 » pungimini » autem, aut ad pœnitentiæ dolorem refer-
 tur, ut se ipsam anima puniens compungat, ne in Dei
 iudicio damnata torqueatur : aut ad excitationem, ut evi-
 gilemus ad videndam lucem Christi, tanquam stimulis
 adhibitis. Nonnulli autem non « Compungimini, » sed
 « Aperimini, » dicunt melius legi : quoniam in græco
 Psalterio est *κατανύγητε* quod refertur ad illam dilatationem
 cordis, ut excipiatur diffusio charitatis per Spiritum
 sanctum.

VII. « Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Do-
 » mino⁵. » Idem dicit in alio Psalmo : « Sacrificium Deo,
 » spiritus contribulatus⁶. » Quare non absurde hic acci-
 pitur ipsum esse sacrificium justitiæ, quod fit per pœni-
 tentiam. Quid enim justius, quam ut suis unusquisque
 peccatis, quam alienis potius irascatur, seque ipsum pu-
 niens mactet Deo? An sacrificium justitiæ opera justa sunt

¹ Rom. vii, 27. — ² Isai. xxix, 13. — ³ Psal. iv, 5. — ⁴ Matth. vi, 6.
 — ⁵ Psal. iv, 6. — ⁶ Id. l, 19.

post pœnitentiam? Nam et interpositum « Diapsalma, »
 non absurde fortassis insinuat etiam transitum de vita
 veteri, ad vitam novam : ut extincto vel infirmato per
 pœnitentiam vetere homine, sacrificium justitiæ secun-
 dum regenerationem novi hominis offeratur Deo, cum se
 offert ipsa anima jam abluta, et imponit in altare fidei,
 divino igne, id est, Spiritu sancto comprehendenda : ut
 iste sit sensus, « Sacrificate sacrificium justitiæ, et spe-
 » rate in Domino, » id est, Recte vivite, et sperate do-
 num Spiritus sancti, ut vos veritas, cui credidistis, illustret.

VIII. Sed tamen, « Sperate in Domino, » clause adhuc
 dictum est. Sperantur autem quæ, nisi bona? Sed quia
 unusquisque id bonum vult a Deo impetrare quod diligit,
 nec facile inveniuntur qui diligant bona interiora, id est,
 ad interiorum hominem pertinentia, quæ sola diligenda
 sunt, cæteris autem ad necessitatem utendum, non ad
 gaudium perfruendum : admirabiliter, cum dixisset, « Spe-
 » rate in Domino, » subjecit, « Multi dicunt : Quis ostendit
 » nobis bona¹? » Qui sermo, et quæ interrogatio quoti-
 diana est omnium stultorum et iniquorum, sive pacem et
 tranquillitatem vitæ sæcularis desiderantium, et propter
 perversitatem generis humani non inveniunt; qui etiam
 cæci accusare audent ordinem rerum, cum involuti meri-
 tis suis putant tempora esse pejora quam præterita fue-
 runt : sive de ipsa futura vita, quæ nobis promittitur,
 dubitantium vel desperantium, qui sæpe dicunt : Quis
 novit si vera sunt, aut quis venit ab inferis, ut ista nun-
 tiaret? Magnifice igitur et breviter, sed intrinsecus viden-
 tibus, ostendit quæ bona quærenda sint, respondens illo-
 rum interrogationi, qui dicunt, « Quis ostendit nobis
 » bona. Signatum est, inquit, in nobis lumen vultus tui,
 » Domine². » Hoc lumen est totum hominis et verum

¹ Psal. iv, 6. — ² Ibid. 7.

bonum, quod non oculis, sed mente conspicitur. « Signatum autem dixit in nobis, » tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei¹, quam peccando corrumpit: bonum ergo ejus est verum atque æternum, si renascendo signetur. Et ad hoc credo pertinere, quod quidam prudenter intelligunt, illud quod Dominus, viso Cæsaris nummo, ait: « Reddite Cæsari quod Cæsaris est, et Deo quod Dei est². » Tanquam si diceret: Quemadmodum Cæsar a vobis exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus: ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo anima lumine vultus ejus illustrata atque signata. « Dedisti lætitiā in cor » meum. » Non ergo foris quærenda est lætitiā, ab his qui adhuc graves corde diligunt vanitatem, et quærunt mendacium; sed intus ubi signatum est lumen vultus Dei. « In interiore enim homine habitat Christus³, » ut ait Apostolus: ad ipsum enim pertinet videre veritatem, cum ille dixerit: « Ego sum veritas⁴. » Et cum loquebatur in Apostolo dicente: « An vultis experimentum ejus accipere qui in me loquitur Christus⁵? » non ei foris utique, sed in ipso corde, id est, in illo cubili ubi orandum est⁶, loquebatur.

IX. Sed homines temporalia sectantes, qui certe multi sunt, nihil aliud noverunt dicere, nisi, « Quis ostendit nobis bona? » cum vera et certa bona intra semetipsos videre non possint. Itaque consequenter de his rectissime dicitur, quod adjungit: « A tempore frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt⁷. » Non enim vacat, quod additum est, « sui. » Est enim et frumentum Dei: « Si » quidem est panis vivus, qui de cœlo descendit⁸. » Est et vinum Dei: nam inebriabuntur, inquit, « Ab ubertate

¹ Gen. 1, 26. — ² Matth. xxii, 21. — ³ Ephes. iii, 17. — ⁴ Joan. xiv, 6. — ⁵ 2 Cor. xiii, 3. — ⁶ Matth. vi, 6. — ⁷ Psal. xv, 8. — ⁸ Joan. vi, 51.

» domus tuæ¹. » Est et oleum Dei: de quo dictum est: « Impinguasti in oleo caput meum². » Isti autem multi qui dicunt, « Quis ostendit nobis bona? » et regnum cœlorum intra se esse non vident³: A tempore frumenti, » vini et olei sui multiplicati sunt. » Non enim multiplicatio semper ubertatem significat, et non plerumque exiguitatem: cum dedita temporalibus voluptatibus anima semper exardescit cupiditate, nec satiari potest, et multiplici atque ærumnosa cogitatione distenta, simplex bonum videre non sinitur: qualis est illa de qua dicitur: « Cor » pus enim quod corrumpitur, aggravat animam, et de » primit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem⁴. » Talis anima temporalium bonorum decessione et successione, id est, a tempore frumenti, vini et olei sui innumerabilibus completa phantasmatis sic multiplicata est, ut non possit agere quod præceptum est: « Sentite de » Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite » illum⁵. » Ista enim multiplicitas illi simplicitati vehementer adversa est. Et ideo istis relictis qui multi sunt, multiplicati scilicet temporalium cupiditate, et dicunt: « Quis ostendit nobis bona, » quæ non oculis foris, sed intus cordis simplicitate quærenda sunt: vir fidelis exultat, et dicit: « In pace, in idipsum, obdormiam, et somnum capiam⁶. » Recte enim speratur a talibus omnimoda mentis abalienatio a mortalibus rebus, et miseriarum sæculi hujus oblivio, quæ nomine obdormitionis et somni decenter et prophetice significatur, ubi summa pax nullo tumultu interpellari potest. Sed hoc jam non tenetur in hac vita, sed post hanc vitam sperandum est. Hoc etiam ipsa verba ostendunt, quæ futuri sunt temporis. Non enim dictum est: aut, Obdormivi, et somnum cœpi; aut,

¹ Psal. xxxv, 9. — ² Id. xxii, 5. — ³ Luc. xvii, 22. — ⁴ Sap. ix, 15. — ⁵ Sap. 1, 1. — ⁶ Psal. iv, 9.

Obdormio, et somnum capio; sed, « Obdormiam, et somnum capiam. Tunc corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate: tunc absorbebitur mors in victoriam¹. » Hoc est, unde dicitur: « Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus². »

X. Quapropter congruenter ultimum annectit, et dicit: « Quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me³. » Hic non dixit, Facies; sed, « Fecisti. » In quo ergo jam ista spes est, erit profecto etiam quod speratur. Et bene ait, « Singulariter. » Potest enim referri adversus illos multos, qui multiplicati a tempore frumenti, vini et olei sui dicunt: « Quis ostendit nobis bona? » Perit enim hæc multiplicitas, et singularitas tenetur in sanctis: de quibus dicitur in Actibus Apostolorum: « Multitudinis autem credentium erat anima una, et cor unum⁴. » Singulares ergo et simplices, id est, secreti a multitudine ac turba nascentium rerum ac morientium, amatores æternitatis et unitatis esse debemus, si uni Deo et Domino nostro cupimus inhærere.

ENARRATIO

IN PSALMUM V.

I. TITULUS Psalmi est, « Pro ea quæ hæreditatem accipit⁵. » Intelligitur ergo Ecclesia, quæ accipit hæreditatem vitam æternam per Dominum nostrum Jesum Christum, ut possideat ipsum Deum, cui adhærrens beata sit,

¹ 1 Cor. xv, 54. — ² Rom. viii, 25. — ³ Psal. ix, 10. — ⁴ Act. iv, 32. — ⁵ Psal. v, 1.

secundum illud: « Beati mites, quia ipsi hæreditate possidebunt terram¹. » Quam terram, nisi de qua dicitur: « Spes mea es tu, portio mea in terra viventium²? » Et illud manifestius: « Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei³. » Dicitur et hæreditas Dei vicissim Ecclesia secundum illud: « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam⁴. » Ergo hæreditas nostra Deus dicitur, quia ipse nos pascit et continet: hæreditas Dei dicimur, quia ipse nos administrat et regit. Quapropter vox Ecclesiæ est in hoc Psalmo vocatæ ad hæreditatem, ut et ipsa fiat hæreditas Domini.

II. « Verba mea exaudi, Domine⁵. » Vocata invocatur Dominum: ut, eodem opitulante, pertranseat nequitiam sæculi hujus, et ad eum perveniat. « Intellige clamorem meum⁶. » Bene ostendit quis iste sit clamor, quam interior de cordis cubili sine strepitu corporis perveniat ad Deum; quandoquidem vox corporalis auditur, spiritalis autem intelligitur. Quanquam hoc sit etiam exaudire Dei, non aure carnali, sed majestatis præsentia.

III. « Intende voci obsecrationis meæ⁷: » id est, illi voci, quam ut Deus intelligat, petit: quæ qualis sit, jam insinuavit, cum dixit: « Intellige clamorem meum. » Intende voci obsecrationis meæ, Rex meus et Deus meus⁸. » Quamvis et Filius Deus, et Pater Deus, et simul Pater et Filius unus Deus, et si interrogemur de Spiritu sancto, nihil aliud respondendum est, nisi quod Deus sit; et cum simul dicuntur Pater et Filius et Spiritus sanctus, nihil aliud intelligendum est quam unus Deus: tamen regem Filium solent appellare Scripturæ. Secundum ergo illud quod dictum est: « Per me itur ad Patrem⁹, » recte primo, « Rex meus; » et deinde, « Deus

¹ Matth. v, 4. — ² Psal. cxli, 6. — ³ Id. xv, 5. — ⁴ Id. ii, 8. — ⁵ Id. v, 2. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. 3. — ⁸ Ibid. — ⁹ Joan. xiv, 6.